www.anadolukongresi.org

CERTIFICATE

OF APPRECIATION

PROUDLY PRESENTED TO

Doç. Dr. Ferhat Çağrı ARAS

IN ORAL PRESENTATION, RECOGNITION AND APPRECIATION OF RESEARCH CONTRIBUTION TO
ANADOLU 18th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES ,
on DECEMBER 19-21, 2025 in MARDIN
WITH THE PAPER ENTITLED

"RANTİYER DEVLET MODELİNDEN NEO-RANTİYERLİĞE: HİNDİSTAN'IN DİASPORA TABANLI DIŞ GELİR EKONOMİSİ"

Prof. Dr. Ali Bilgili

NR. : 2025-18SOC/0980

CONFERENCE BOOK

www.anadolukongresi.org

ANADOLU
18TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES

DECEMBER 19- 21, 2025 - MARDIN

ISBN : 978-625-5694-63-8

Academy Global Publishing House

Cilt 2

Volume 2

ANADOLU 18TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
DECEMBER 19 - 21, 2025
MARDIN

Edited By
ASSIST. PROF. DR. MAHRUKH DOVLATZADE

Issued: 25.12.2025
ISBN: 978-625-5694-63-8

ASSOCIATION & ACADEMIC INCENTIVES :
In the conference 292 papers have been presented by Turkish participants and 314 papers by foreign participants.
Members of the organizing committees of the conference perform their duties with an "official assignment letter"

All rights of this book belong to Academy Global Publishing House
Without permission can't be duplicate or copied.
Authors of chapters are responsible both ethically and juridically.
Academy Global–2025©

CONFERENCE ID

ANADOLU 18TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES

DATE – PLACE

DECEMBER 19 - 21, 2025
MARDIN

ORGANIIZATION

ACADEMY GLOBAL CONFERENCES & JOURNALS

EVALUATION PROCESS

All applications have undergone a double-blind peer review process.

PARTICIPATING COUNTRIES

Turkey – Iran - Czech Republic- Lebanon – Spain – China- Thailand- India – Italy – Bulgaria – Jpan - Egypt- Bangladesh- Georgia- Nigeria – Tunisia- Germany- Oman - - Greece- Pakistan – Portugal- Malaysia- Morocco- South Africa – Taiwan- Russia- Philippines- Denmark- Switzerland- Indonesia- Argentina- Brazil – Sweden- Kenya- New Zealand- Peru- - Colombia- France- Netherlands- Serbia- Poland – Armenia – Singapore – Kazakhstan- Romania- Azerbaijan- Algeria- Qatar- Ukraine-

-

PRESENTATION

Oral presentation

CONGRESS ORGANIZING BOARD

Head of Conference : Prof. Dr. Ali Bilgili - Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Hülya Çiçek - Gaziantep Universitesi

Prof. Dr. Naile Bilgili - Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Başak Hanedan - Atatürk Üniversitesi

Prof. Dr. Hajar Huseynova - Azerbaijan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Prof. Dr. Dwi Sulisworo - Ahmad Dahlan University

Prof. Zain Musa - Royal Academy of Cambodia

Prof. Dr. Sameer Jain - NICMAR University

Prof Yakup Babayev - Azerbaijan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Prof. Dr. Suyatno - Ahmad Dahlan University

Prof. Dr. Al-Rashiff H. Mastul -Mindanao State University

Prof. Dr. Alhisan U. Jemsy - Mindanao State University

Prof. Dr. Elif Akpınar Külekçi - Atatürk Üniversitesi

Prof. Dr. Mehtap Kavurmacı - Atatürk Üniversitesi

Prof. Dr. Belkıs Özkara - Afyon Kocatepe Üniversitesi

Prof. Dr. Mavlonova Ugiloy Khamdamovna - Zarmed University

Assoc. Prof. Dr. Aysel Arslan - Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Yeliz Çakır Sahilli - Munzur Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Sıddık BAKIR - Ataturk Universitesi

Assoc. Prof. Dr. Berna Koçak - Munzur Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Irade Kerimova - Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Dhesi Ari Astuti - Ahmad Dahlan University

Assoc. Prof. Dr. Mehmet Fırat Baran - Batman Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Abdulkadir Aydın - Dicle Üniversitesi

Assoc. Prof. Dody Hartanto - Ahmad Dahlan University

Assoc. Prof. Dr. Rungchacadaporn - Ahmad Dahlan University

Assoc. Prof. Nazile Abdullazade - Azerbaijan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Assoc Prof. Dr. Feran Aşur - Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Assoc Prof. Dr. Erkan EFİLTİ - Kırgızistan-Türkiye Manas University

Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti - Ahmad Dahlan University

Assoc. Prof. Ivaylo Staykov - New Bulgarian Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Abbas Ghaffari - Tebriz Universitesi

Assoc. Prof. Dr. Yasemin Taş - Gazi Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Yeganə Qəhrəmanova - Azerbaijan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Bülent Işık - Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Nurkan Yılmaz - İnönü Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Həmzə Əliyev- Azerbaijan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Sevra Fırıncıoğulları

Assist. Prof. Ihwan Ghazali - Technic University of Malaysia

Assist. Prof. Dr. Abışov Elşad Şərəfxan oğlu- Azerbaijan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Assist. Prof. Dr. Mahrukh Dovlatzade - Azerbaijan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Assist. Prof. Dr. Naci Büyükkaracığan- Selçuk Üniversitesi

Assist. Prof. Dr. Songül Atak - Dicle Üniversitesi

Lecturer Mehmet Nuri Ödük - Selçuk Üniversitesi

Dr. Fatih İ. Kurşunmaden - Selçuk Üniversitesi

Assist. Prof. Dr. Mehdi Meskini Heydarlou –

Dr. Dadash Mehravari - Tebriz Universitesi

Dr. Aynurə Əliyeva - Azerbaijan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Dr. Gültekin Gürçay

Dr. Amaneh Manafidizajı

Scientific & Review Committee

Prof. Dr. Hülya Çiçek – Turkiye

Prof. Dr. Emine Koca – Turkiye

Prof. Dr. Fatma Koç – Turkiye

Prof. Dr. Valide Paşayeva - Türkiye

Prof. Dr. Ali Bilgili - Turkiye

Prof. Dr. Naile Bilgili - Turkiye

Prof. Dr. Başak Hanedan – Turkiye

Prof. Dr. Aysel Güven - Turkiye

Prof Dr. Bülent Kurtişoğlu – Turkiye

Prof. Dr. Hajar Huseynova – Azerbaijan

Prof. Dr. Dwi Sulisworo – Indonesia

Prof. Dr. Natalia Latygina – Ukraina

Prof. Dr. Yunir Abdrahimov – Russia

Prof. Muntazir Mehdi – Pakistan

Prof. Dr. T.Venkat Narayana Rao – India

Prof. Dr. İzzet Gümüş – Turkiye

Prof. Dr. Mustafa Bayram – Turkiye

Prof. Dr. Saim Zeki Bostan – Turkiye

Prof. Dr. Hyeonjin Lee – China

Prof. Yakup Babayev - Azerbaijan

Prof. Dr. Suyatno – Indonesia

Prof. Dr. Zain Musa – Cambodia

Prof. Dr. Sameer Jain – India

Prof. Mehdi Mohammadzade – Iran

Prof. Dr. Ika Maryani – Indonesia

Prof. Dr. Guler Yenice – Turkiye

Prof. Dr. Elif Akpınar Külekçi – Turkiye

Prof. Dr. Mavlonova Ugiloy Khamdamovna – Uzbekistan

Prof. Dr. Mehtap Kavurmacı – Türkiye

Prof. Dr. Belkıs Özkara – Türkiye

Prof. Dr. Al-Rashiff Hamjilani Mastul – Philipinnes

Prof. Dr. Alhisan U. Jemsy – Philippines

Assoc. Prof. Dr. Aysel Arslan - Turkiye

Assoc. Prof. Dr. Sıddık Bakır – Turkiye

Assoc. Prof. Dr. Meryem Öztürk - Turkiye

Assoc. Prof. Dr. Yeliz Çakır Sahilli - Turkiye

Assoc. Prof. Dr. Berna Koçak - Turkiye

Assoc. Prof. Dr. Dhesi Ari Astuti – Indonesia

Assoc. Prof. Dr. Abdulkadir Aydın - Turkiye

Assoc Prof. Dr. Feran Aşur – Turkiye

Assoc. Prof. Dr. Yasemin Taş – Turkiye

Assoc. Prof. Dr. Bülent Işık - Turkiye

Assoc. Prof. Dr. Nurkan Yılmaz - Turkiye

Assoc. Prof. Dr. Sevra Fırıncıoğulları - Turkiye

Assoc. Prof. Dr. Abdulsemet Aydın – Turkiye

Assoc. Prof. Dr. Mehmet Fırat Baran - Turkiye

Assoc. Prof. Dr. Dilorom Hamroeva - Ozbekistan

Assoc. Prof. Dr. Abbas Ghaffari – Iran

Assoc. Prof. Ivaylo Staykov - Bulgaria

Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti – Indonesia

Assoc. Prof. Dr. Ümit Ayata – Turkiye

Assoc. Prof. Dr. Həmzə Əliyev - Azerbaijan

Assoc. Prof. Dr. Okan Sarıgöz – Turkiye

Assoc. Prof. Dr. Eda Bozkurt – Turkiye

Assoc. Prof. Dr. Ahmet Topal – Turkiye

Assoc. Prof. Dr. Abdulkadir Kırbaş – Turkiye

Assoc. Prof. Dr. Mesut Bulut – Turkiye

Assoc. Prof. Dr. Fahriye Emgili – Turkiye

Assoc. Prof. Dr. Sandeep Gupta – India

Assoc. Prof. Dr. Veysel Parlak – Turkiye

Assoc. Prof. Dr. Mahmut İslamoğlu – Turkiye

Assoc. Prof. Dr. Nazile Abdullazade – Azerbaijan

Assoc. Prof. Dr. Irade Kerimova - Azerbaijan

Assoc. Prof. Dr. Yeganə Qəhrəmanova – Azerbaijan

Assoc. Prof. Dr. Ali Vandshoari – İran

Assoc. Prof. Dr. Dinara Fardeeva – Rusya

Assoc. Prof. Dr. Göksel Ulay – Turkiye

Assoc. Prof. Dr. Erkan Efilti - Kirgizhstan

Assist. Prof. K. R. Padma – India

Assist. Prof. Dr. Omid Afghan - Afghanistan

Assist. Prof. Dr. Maha Hamdan Alanazi - Saudi Arabia

Assist. Prof. Dr. Dzhakipbek Altaevich Altayev - Kazakhstan

Assist. Prof. Dr. Amina Salihi Bayero – Nigeria

Assist. Prof. Dr. Ahmad Sharif Fakheer - Jordania

Assist. Prof. Dr. Dody Hartanto - Indonesia

Assist. Prof. Dr. Ihwan Ghazali - Malaysia

Assist. Prof. Dr. Mehdi Meskini Heyladou – Iran

Assist. Prof. Dr. Bazarhan İmangalieva - Kazakhstan

Assist. Prof. Dr. Keles Nurmaşulı Jaylıbay - Kazakhstan

Assist. Prof. Dr. Mamatkuli Juraev – Ozbekistan

Assist. Prof. Dr. Kalemkas Kalibaeva – Kazakhstan

Assist. Prof. Dr. Bouaraour Kamel – Algeria

Assist. Prof. Dr. Alia R. Masalimova - Kazakhstan

Assist. Prof. Dr. Amanbay Moldibaev - Kazakhstan

Assist. Prof. Dr. Ayslu B. Sarsekenova - Kazakhstan

Assist. Prof. Dr. Bhumika Sharma - India

Assist. Prof. Dr. Gulşat Şugaeva – Kazakhstan

Assist. Prof. Dr. K.A. Tleubergenova - Kazakhstan

Assist. Prof. Dr. Cholpon Toktosunova – Kirgizia

Assist. Prof. Dr. Hoang Anh Tuan – Vietnam

Assist. Prof. Dr. Songül Atak - Türkiye

Assist. Prof. Dr. Botagul Turgunbaeva - Kazakhstan

Assist. Prof. Dr. Dinarakhan Tursunalieva - Kirgizia

Assist. Prof. Dr. Yang Zitong – China

Assist. Prof. Dr. Gulmira Abndirasulova – Kazakhstan

Assist. Prof. Dr. Imran Latif Saifi – South Africa

Assist. Prof. Dr. Murat Genç – Turkiye

Assist. Prof. Dr. Monisa Qadiri – India

Assist. Prof. Dr. Vaiva Balciuniene – Lithuania

Assist. Prof. Dr. Meltem Avan – Turkiye

Assist. Prof. Dr. Abışov Elşad Şərəfxan oğlu - Azerbaijan

Assist. Prof. Dr. Mahrukh Dovlatzade – Azerbaijan

Assist. Prof. Dr. Naci Büyükkaracığan – Turkiye

Assist. Prof. Dr. Raihan Yusoph – Philippines

Dr. Que-Nhu Duong - Vietnam

Dr. Fatih İ. Kurşunmaden – Turkiye

Dr. Mehmet Nuri Ödük – Turkiye

Dr. Ayşe Baran - Turkiye

Dr. Aynurə Əliyeva - Azerbaijan

Dr. Sonali Malhotra – India

Dr. Amaneh Manafidizaji - Iran

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Veteriner Fakültesi Dekanlığı
Fakülte Sekreterliği

Sayı : E-21304664-051-1705704 12.02.2025

Konu : 31-14279 Prof. Dr. Ali Bilgili'nin
Uluslararası Kongrelerde Düzenleme ve
Bilim kurullarında yer alması hk

FARMAKOLOJİ VE TOKSİKOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

İlgi : Farmakoloji ve Toksikoloji Anabilim Dalı Başkanlığı'nın11.02.2025 tarihli ve E-41298163-051-1704750 sayılı yazısı.

İlgi yazınız uyarınca, Anabilim Dalınız öğretim üyesi Prof.Dr.Ali BİLGİLİ'nin, Yükseköğretim Kurulu'nun 15.06.2023 tarihli oturumunda doçentlik başvuruları şartları ile ilgili değişiklik önerileri kapsamında, "Academy Global Conferences & Publishing (https://www.akademikongre.org/registration)" tarafından önümüzdeki tarihlerde düzenlenecek olan uluslararası kongrelerde; kongre başkanı, kongre düzenleme ve bilim kurulu üyesi olarak görev yapması Dekanlığımızca da uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

Prof. Dr. Necmettin ÜNAL
Dekan V.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: 8E77B04B-BD26-449E-A3C8-D44477307021 Doğrulama Adresi: https://www.turkiye.gov.tr/ankara-universitesi-ebys

Zübeyde Hanım Mahallesi Şehit Ömer Halisdemir Bulvarı No: 9/C 06070 Altındağ / ANKARA
Telefon No: (0312) 317 03 15 Belge Geçer No: (0312) 316 44 72
e-posta: vetmed@veterinary.ankara.edu.tr
KEP Adresi : ankunvrek@ankuni.hs01.kep.tr

Bilgi için:Gülay ŞAFAK
Bilgisayar İşletmeni
Telefon No:(312) 317 03 15-4510
E-Posta: gsafak@ankara.edu.tr

ANADOLU 18TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
DECEMBER 19 - 21, 2025
MARDIN

NO : **AC- 18S - 2025. 438S– 3050**
Konu : Akademik Teşvik Uygunluk Belgesi 20/12/2025

İLGİLİ MAKAMA

Academy Global Conferences tarafından düzenlenen **Anadolu 18. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi** 19-21 Aralık 2025 tarihlerinde Mardin'de 49 farklı ülkeden akademisyenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Kongre kapsamında sunulan 606 bildirinin 292'si Türkiye'den, 314'ü ise farklı 48 ülkeden katılan akademisyenler tarafından sunulmuştur. Kongre, 16 Ocak 2020 Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliğine getirilen "Tebliğlerin sunulduğu yurt içinde veya yurt dışındaki etkinliğin uluslararası olarak nitelendirilebilmesi için Türkiye dışında en az beş farklı ülkeden sözlü tebliğ sunan konuşmacının katılım sağlaması ve tebliğlerin yarıdan fazlasının Türkiye dışından katılımcılar tarafından sunulması esastır." değişikliğine uygun olarak düzenlenmiştir.

Bilgilerinize arz ederiz

Saygılarımızla

Prof. Dr. Ali Bilgili

ANADOLU 18th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
ANADOLU 18th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES
MESOPOTAMIA 6TH INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
December 19 - 21, 2025
MARDIN

Kongre Bağlantı Linki :

Join Zoom Meeting

https://us06web.zoom.us/j/88571518350?pwd=fOYazCWBmbAiWrHygjKSjkbbSvotfd.1

Meeting ID: 885 7151 8350

Passcode: 202224

ÖNEMLİ AÇIKLAMA (Lütfen okuyunuz)

- ZOOM bağlantısı için yukarıda verilen bağlantıyı veya yine yukarıda verilen giriş bilgilerini kullanabilirsiniz.
- **Oturum içerisinde en KIDEMLİ olan moderator olarak seçilir. Moderatörün oturum düzenini gözetmesi, akademisyen adaylarını yönlendirmesi beklenmektedir.**
- Oturuma bağlanmadan önce Salon numaranızı adınızın önüne aşağıdaki gibi ekleyiniz. Bu sayede kongre açılışında beklemeden oturumlarınıza gönderilebileceksiniz. Ör. 5 Ahmet Ahmetoglu
- **Sunum süresi 10 dakikadır. Bu sürenin aşılmamasını moderatörler temin edecektir.**
- Sunum sonrası 5 dakikayı geçmeyen soru-cevap, tartışma süresi verilmektedir.
- **Sunumlar TÜRKÇE veya İNGİLİZCE yapılabilmektedir.**
- Kameralar, oturum süresince toplam % 70 oranında açık olmak zorundadır.
- **Sunum yapan katılımcının kamerası açık olmak zorundadır.**
- Sunum yapmak zorunludur. **Herhangi bir nedenle sunum yapmamış olan katılımcıya sertifika verilmesi ve çalışmasının yayınlanması sözkonusu olamaz.**
- Katılımcı, kendi oturumda, oturum bitene kadar bulunmak zorundadır.
- Katılımcıların kendi oturumları dışındaki oturumlara katılma zorunluluğu yoktur.
- ZOOM platformunun kapasite sınırı nedeniyle, DİNLEYİCİ, sadece kapasite izin verdiği sürece kabul edilebilmektedir.
- **SADECE ÇALIŞMADA YAZAR OLARAK GEÇEN KİŞİLER SUNUM YAPABİLİR !**

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to make a meeting online, login via https://zoom.us/join site, enter ID instead of "Meeting ID
- or Personal Link Name" and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- Speakers must be connected to the session **10 minutes before** the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- During the session, your camera should be turned on **at least %70** of session period
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.
- Before you login to Zoom please indicate your name surname and hall number,

ANADOLU 18th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES December 19 - 21, 2025 MARDIN Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
21 Aralık / Dec 21, 2025 / 15:00 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 7	**Prof. Dr. Metin AKSOY**	1	AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN 2025 ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	Dr. Öğr. Üyesi, YUSUF MEHMET AKAY
		2	ARTAN GÜVENLİK TEHDİTLERİ KARŞISINDA NATO SAVUNMA HARCAMALARININ GELİŞİMİ	Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Aktuğ Doç. Dr. Ferhat Çağrı ARAS
		3	RANTİYER DEVLET MODELİNDEN NEO-RANTİYERLİĞE: HİNDİSTAN'IN DİASPORA TABANLI DIŞ GELİR EKONOMİSİ	Doç. Dr. Ferhat Çağrı ARAS Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Aktuğ
		4	HOW DOES THE SECURITY DILEMMA SHAPE INTERSTATE RELATIONS?	Master's Student, Nedim ÖZDEŞ Assoc. Prof. Dr. Mesut ŞÖHRET
		5	ASSESSING AMERICAN ENERGY DOMINANCE STRATEGY THROUGH TRUMP'S ALASKA LNG PROJECT	Assoc. Prof. Dr. Helin SARI ERTEM YL Öğrencisi Seda Nur ÇEP
		6	CLİMATE CHANGE AND THE SECURİTY DİLEMMA İN THE EUROPEAN UNİON'S FOREİGN POLİCY	Prof. Dr. Metin AKSOY Doç. Dr. Emre CENGİZ Prof. Dr. Ömer UĞUR
		7	CLIMATE-INDUCED MIGRATION AND SECURITY PARADIGM IN THE EUROPEAN UNION	Prof. Dr. Metin AKSOY Prof. Dr. Ömer UĞUR Doç. Dr. Emre CENGİZ

ISBN NR. : 978-625-5962-81-2

RANTİYER DEVLET MODELİNDEN NEO-RANTİYERLİĞE: HİNDİSTAN'IN DİASPORA TABANLI DIŞ GELİR EKONOMİSİ

Doç. Dr. Ferhat Çağrı ARAS

Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü

ferhatcagriaras@ktu.edu.tr- 0000-0003-2108-1981

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet AKTUĞ

Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü,

maktug@ktu.edu.tr- 0000-0001-8106-365X

ÖZET

Rantiyer Devlet Teorisi (Rentier State Theory, RST), devletlerin dışsal ve üretimle doğrudan ilişkisi olmayan rant gelirlerine bağımlılığının siyasal ve ekonomik kurumsallaşmayı nasıl şekillendirdiğini açıklayan klasik bir yaklaşımdır. Teori, özellikle petrol üreten Ortadoğu devletlerinde rantın devlet–toplum ilişkilerini nasıl dönüştürdüğüne odaklanmıştır. Ancak küreselleşme sonrası dönemde uluslararası iş gücü hareketliliği ve bilgi ekonomisinin yükselişi, rantın yalnızca doğal kaynaklara dayalı bir olgu olmadığını; aksine insan sermayesi, diaspora ağları ve jeopolitik konumlanışlar üzerinden yeniden üretilebilen çok boyutlu bir süreç hâline geldiğini göstermektedir. Bu çalışma, Hindistan örneğini merkeze alarak diaspora kaynaklı gelir ve etki mekanizmalarının klasik RST'nin varsayımlarını aşan yeni bir rantiyer model ortaya çıkardığını ileri sürmektedir.

Hindistan, petrol veya doğal gaz gibi klasik rant kaynaklarına sahip olmamasına rağmen, dünyanın en büyük göçmen topluluklarından biri olan diaspora üzerinden istikrarlı ve devasa ölçekli bir dış gelir akışı elde etmektedir. Yıllık 100 milyar doları aşan işçi dövizleri, diaspora sermayesinin start-up ekosistemine entegrasyonu ve ABD, Birleşik Krallık ile Körfez ülkelerindeki Hintli profesyonellerin stratejik konumlanışı, Hindistan'ın dış kaynaklı ekonomik getirilerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu gelirler yalnızca ekonomik bir kaynak değil, aynı zamanda siyasi etki kapasitesini belirleyen bir güç çarpanı niteliği taşımaktadır. Diaspora aktörleri; ticari yatırımlar, teknoloji transferi, siyasi lobi faaliyetleri ve dış politika yönlendirmeleri vasıtasıyla Hindistan özelinde devletin politika önceliklerini toplumsal taleplerden kısmen bağımsızlaştıran bir etki üretmektedir. Böylece diaspora, klasik RST'de petrol elitlerinin oynadığı role benzer şekilde, rantın üretim süreçlerini yönlendiren ve devletin tercihlerinde belirleyici konuma gelen yeni bir elit formuna dönüşmektedir.

Çalışma, bu çerçevede "Eleştirel Neo-Rantiyer Model (ENRM)" adlı yeni bir kavramsal yaklaşım önermektedir. Bu modele göre Hindistan; rantın kaynağının doğal kaynaklar değil küresel insan sermayesi, rantın üreticisinin ise devlet değil diaspora elitleri olduğu, yani rantın

ISBN NR. : 978-625-5962-81-2

dağılımının içeriden ziyade dış aktörler tarafından şekillendirildiği ve devlet-toplum ilişkilerinin diaspora bağımlılığı nedeniyle asimetrik bir yapıya dönüştüğü özgün bir örnek sunmaktadır. Neo-rantiyer Hindistan modeli, klasik RST'nin öngördüğü otoriter yapıyı birebir üretmese de devlet ile diaspora arasındaki karşılıklı bağımlılık, karar alma süreçlerinde toplumsal taleplerin etkisini nispeten zayıflatan yeni bir politik ekonomi mimarisi ortaya çıkarmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma, RST'nin güncellenmesi gerektiğini, Hindistan örneğinin rantın doğasını küresel ölçekte yeniden değerlendirmek için güçlü bir laboratuvar sunduğunu ve diaspora merkezli rantın gelecekte ekonomi-politik alanında giderek daha fazla önem kazanacağını savunmaktadır. Böylece çalışma, hem RST literatürüne teorik bir katkı sunmakta hem de küresel Güney'de yükselen güçlerin dış gelir kaynaklarının niteliğini yeniden tanımlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rantiyer Devlet, Diaspora Rantı, Hindistan Diasporası, Politik Ekonomi, Dış Politika.

1. GİRİŞ

Rantiyer Devlet Teorisi (Rentier State Theory, RST), devletlerin dışsal ve üretimle doğrudan ilişkisi olmayan gelir kaynaklarına bağımlılığının, siyasal rejimlerin doğası ve devlet-toplum ilişkilerinin kurumsallaşması üzerindeki etkilerini açıklayan en etkili siyasal ekonomi yaklaşımlarından biri olarak kabul edilmektedir. Özellikle 1970'li yıllardan itibaren petrol gelirlerine dayalı Ortadoğu devletlerinin siyasal ve ekonomik yapılarının analizinde yaygın biçimde kullanılan bu teori, devletin mali kapasitesi ile temsil, hesap verebilirlik ve siyasal katılım arasındaki ilişkiyi merkezine almış; devletin gelirini yurttaşlardan topladığı vergilerden değil, dışsal rantlardan elde etmesi durumunda, toplumsal taleplere duyarlılığının azalacağı ve siyasal düzenin dağıtımcı bir mantık üzerinden şekilleneceğini ortaya koymuştur. Bu çerçevede RST, yalnızca ekonomik bir analiz sunmakla kalmamış; aynı zamanda rejim tipleri, otoriterleşme ve demokratikleşme tartışmalarına da önemli katkılar sağlamıştır.

Bununla birlikte, RST büyük ölçüde doğal kaynaklara (özellikle petrol ve doğal gaz gelirlerine) dayalı tarihsel bağlamlar üzerinden geliştirilmiştir. Bu durum, teorinin kavramsal gücünü belirli coğrafyalar ve ekonomik yapılarla sınırlamış; küreselleşme sonrası dönemde ortaya çıkan yeni gelir biçimlerini ve devlet-toplum ilişkilerindeki dönüşümleri açıklamakta yetersiz kalmasına yol açmıştır. Günümüz küresel siyasal ekonomisinde devletlerin mali yapıları yalnızca yeraltı kaynaklarına değil, aynı zamanda ulus-aşırı emek hareketliliği, diaspora ağları, bağımlılık, bilgi ekonomisi ve küresel finansal bağlantılar gibi daha karmaşık ve çok katmanlı süreçlere dayanmaktadır. Bu bağlamda, rantın kaynağı ve niteliği dönüşmüş; buna paralel olarak rantın siyasal sonuçları da klasik rantiyer devlet modelinden farklı biçimler almaya başlamıştır.

Bu dönüşüm, RST literatüründe giderek daha fazla tartışılan bir teorik boşluğu gündeme getirmektedir: Rant yalnızca doğal kaynaklardan mı türemektedir, yoksa üretim süreci ile yurttaş-devlet arasındaki vergisel bağın dışında kalan her türlü düzenli ve dışsal gelir akışı rant olarak değerlendirilebilir mi? Daha da önemlisi, rantın kaynağındaki bu çeşitlenme, devlet-toplum ilişkilerini ve siyasal karar alma süreçlerini nasıl etkilemektedir? Bu sorular, RST'nin güncellenmesi ve genişletilmesi gerektiğine işaret etmektedir ancak, mevcut literatürde bu

ISBN NR. : 978-625-5962-81-2

genişletme çoğu zaman parçalı, sınırlı ya da normatif değerlendirmelerle ele alınmış; özellikle diaspora temelli rantların siyasal ekonomi bağlamında sistematik biçimde analiz edilmesi ihmal edilmiştir.

Bu çalışma, söz konusu teorik boşluktan hareketle, RST'yi küreselleşme sonrası dönemin koşulları içinde yeniden analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın temel iddiası, rantın yalnızca doğal kaynaklardan değil; diaspora ağları, insan sermayesi ve küresel mobilite üzerinden de üretilebildiği ve bu yeni rant biçimlerinin devlet-toplum ilişkilerinde klasik rantiyer devletlere benzer asimetriler yarattığıdır. Bu bağlamda çalışma, diaspora temelli dışsal gelirlerin ve etki mekanizmalarının, devletin mali ve siyasal kapasitesini nasıl dönüştürdüğünü eleştirel bir perspektifle incelemektedir. Böylece çalışma, RST'nin kavramsal çekirdeğini koruyarak, teoriyi çağdaş siyasal ekonomi tartışmalarıyla yeniden ilişkilendirmeyi hedeflemektedir.

Hindistan örneği, bu teorik tartışma için özellikle anlamlı bir vaka sunmaktadır. Hindistan, klasik rantiyer devletlerin sahip olduğu petrol veya doğal gaz gibi yüksek hacimli doğal kaynak gelirlerine sahip değildir. Buna rağmen, dünyanın en büyük ve en örgütlü diasporalarından biri aracılığıyla istikrarlı ve yüksek hacimli dışsal gelir akışları elde etmektedir. Doğrudan Yabancı Yatırımlar (DYY), diaspora yatırımları, teknoloji transferleri ve ulus-aşırı lobicilik faaliyetleri, Hindistan'ın ekonomik büyüme stratejileri ve dış politika yönelimleri üzerinde belirgin bir etki yaratmaktadır. Bu durum, Hindistan'ı klasik anlamda bir rantiyer devlet hâline getirmemekte; ancak rantiyer devlet davranış kalıplarının diaspora temelli yeni bir biçimini üretmektedir. Dolayısıyla Hindistan, RST'nin sınırlarını test etmek ve teorinin genişletilmesine yönelik yeni bir model geliştirmek için uygun bir analitik zemin sunmaktadır.

Bu bağlamda çalışma, Hindistan'ı "*rantiyer devlet*" olarak etiketlemekten ziyade, Hindistan'ın neo-rantiyer bir siyasal ekonomi mantığı ürettiğini ileri sürmektedir. Çalışma, diaspora kaynaklı rantların devletin toplumsal taleplerden kısmen bağımsızlaşmasına, elit yönlendirmesinin güçlenmesine ve politika yapım süreçlerinde asimetrik temsile yol açtığını savunmaktadır. Bu mekanizma, klasik RST'de tanımlanan devlet-toplum kopuşunu birebir yeniden üretmemekte; ancak benzer bir mantığı daha karmaşık, seçici ve çok katmanlı bir biçimde yeniden inşa etmektedir. Bu nedenle çalışma, "*eleştirel neo-rantiyer devlet modeli*" olarak adlandırılan yeni bir kavramsal çerçeve önermektedir.

Çalışma, bu çerçevede üç temel amaç gütmektedir. Birincisi, RST'nin kavramsal sınırlarını ve tarihsel bağlamını tartışarak, teorinin günümüz küresel siyasal ekonomisine neden tek başına yeterli olmadığını ortaya koymaktır. İkincisi, diaspora, insan sermayesi ve küresel ağlar üzerinden üretilen yeni rant biçimlerini teorik olarak kavramsallaştırmak ve bunların siyasal sonuçlarını analiz etmektir. Üçüncüsü ise Hindistan örneği üzerinden, diaspora temelli rantların devlet-toplum ilişkilerini ve siyasal karar alma süreçlerini nasıl dönüştürdüğünü göstermektir. Bu doğrultuda çalışma, RST literatürüne teorik bir genişleme önerirken, diaspora çalışmalarını da politik ekonomi perspektifiyle yeniden konumlandırmaktadır.

2. RANTİYER DEVLET TEORİSİ: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

RST, devletin mali kapasitesi ile devlet-toplum ilişkileri arasındaki bağı açıklamak üzere geliştirilmiş ve özellikle doğal kaynak zenginliği bağlamında siyasal rejimlerin oluşumunu

ISBN NR. : 978-625-5962-81-2

yorumlayan en etkili siyasal ekonomi yaklaşımlarından biridir. Teorinin çıkış noktası, devlet gelirlerinin önemli bir kısmının "*dışsal*" ve "*üretimle doğrudan ilişkisi sınırlı*" kaynaklardan sağlanması durumunda, devletin hem ekonomik kurumsallaşmasının hem de siyasal meşruiyet üretiminin farklı bir rotaya gireceğidir. Bu bağlamda RST, bir ülkenin mali yapısının yalnızca ekonomik performansı değil, aynı zamanda temsil, hesap verebilirlik, siyasal katılım ve dağıtım mekanizmalarını da belirlediği varsayımına dayanır. RST'nin klasik formülasyonu, "rant"ı, yurttaşların üretken faaliyetleriyle doğrudan bağlantılı olmayan ve çoğunlukla dış aktörlerden kaynaklanan düzenli gelir akışları olarak ele alır; devletin bu geliri toplumsal sözleşmenin merkezine yerleştirmesi, toplumun devlete yönelik talep ve denetim kapasitesini dönüştürür. Bu genel çerçeve, özellikle petrol ekonomilerinde devletin "vergi toplama" ihtiyacının azalmasıyla birlikte, temsiliyet taleplerinin zayıflaması ve kaynak dağıtımının siyasetin ana ekseni hâline gelmesi üzerinden açıklanır (Altunışık, 2014).

Teorinin modern literatürdeki temel dayanaklarından biri, Hossein Mahdavy'nin dışsal rant vurgusudur. Mahdavy (1970), rantiyer devletleri "düzenli biçimde kayda değer dışsal rant" elde eden siyasal birimler olarak düşünür; burada "dışsal rant" ülke içinde yaratılan üretim değerinin uzantısı değil, yabancı aktörler tarafından yapılan ödemeler, imtiyazlar veya benzeri transferlerdir. Bu tanım, rantın kaynağını ülke içi vergi tabanı ve üretken sektörlerden ayırarak devletin toplumsal sınıflarla kurduğu mali ilişkiyi analizin merkezine koyar. Mahdavy'nin yaklaşımının kritik tarafı, rantın yalnızca bir gelir türü değil, devletin kurumsal gelişimini yönlendiren yapısal bir belirleyen olarak kurgulanmasıdır: devlet, gelirini toplumdan toplamadıkça toplumun "mali baskı" yoluyla devleti sınırlandırma kapasitesi düşer; devletin kaynak tahsisi ise toplumsal pazarlıkların değil, çoğu kez siyasal elitin dağıtım tercihleri ve koalisyon yönetimi ihtiyaçlarının ürünü hâline gelir (Mahdavy, 1970).

RST'yi siyaset bilimi ve Ortadoğu çalışmaları literatüründe hegemonik hâle getiren ise Hazem Beblawi ile Giacomo Luciani'nin 1980'lerin sonundaki kavramsallaştırmalarıdır. Beblawi'nin klasik tespiti, rantiyer ekonomide rantın yaratımına sınırlı sayıda aktörün katıldığı, buna karşın geniş bir kesimin rantın dağıtımı ve tüketimi süreçlerine eklemlendiğidir (Beblawi & Luciani, 2015); bu durum ekonomik faaliyette üretkenlik ve emek-temelli ödüllendirme zincirini zayıflatır, "rantiyer zihniyet" olarak anılan ve çalışma–ödül ilişkisinde kopuş üreten bir davranış setini teşvik eder. Bu zihniyet, yalnızca ekonomi alanında değil, siyasal alanda da etkili olur: yurttaş ile devlet arasındaki ilişki, vergi–hak–temsiliyet hattından ziyade, tahsis–sadakat–patronaj hattında yeniden kurulur. Beblawi'nin yaklaşımı böylece rantın, devletin mali kapasitesi kadar siyasal kültür ve mobilizasyon biçimlerini de dönüştüren bir "kurucu" unsur olduğunu ileri sürer (Beblawi, 1990).

Luciani (1990), rantiyer devleti daha net bir devlet tipi ayrımı içinde konumlandırır. Luciani, "üretim devleti" ile "tahsis devleti" (allocation state) ayrımını önererek, gelir üretimi ve gelir dağıtımı arasındaki ilişkiyi siyasal düzenin çekirdeği olarak görür. Üretim devletinde kamu maliyesi geniş ölçüde içerideki üretimden ve vergilendirmeden türediği için devlet, toplumsal aktörlerle sürekli bir pazarlık, denetim ve temsil ilişkisi içinde olmak zorundadır. Tahsis devletinde ise gelir, çoğu kez dışsal rantlardan sağlandığı için devletin temel faaliyeti üretimi teşvik etmekten çok kaynakları tahsis etmek, koalisyonlar kurmak ve siyasal düzeni mali transferler üzerinden istikrara kavuşturmaktır. Bu ayrım RST'nin en bilinen tezlerinden birine

ISBN NR. : 978-625-5962-81-2

doğrudan bağlanır: “Vergilendirme olmadan temsiliyet olmaz” önermesinin tersi bir dinamik olarak, düşük vergilendirme devletin hesap verebilirliğini aşındırabilir. Böylece rantiyer devlet, kurumsal olarak güçlü görünse bile, toplumsal denetim mekanizmaları zayıfladığı için “politik olarak özerkleşmiş” bir devlet tipine yaklaşır.

Rantiyer devlet kuramı yalnızca mali bağımsızlık tezinde değil, bu bağımsızlığın siyasal sonuçlarını açıklayan mekanizmalarda da yatar. RST, devletin ranta dayalı gelir elde etmesiyle birlikte, yurttaşlardan vergi toplama ihtiyacının azalacağını; bunun da yurttaşların siyasal katılım ve temsil taleplerini zayıflatacağını savunur (Ross, 2001). Bu “mali sözleşme” dönüşümü, seçim rekabeti ve kurumsal denge-denetim süreçlerini dolaylı olarak etkileyebilir. RST literatüründe bu görüş, daha sonra kaynak laneti (resource curse) ve demokrasi literatürü ile birleşerek daha test edilebilir mekanizmalara ayrıştırılmıştır (Ross, 1999). Özellikle Ross, petrol ve mineral gelirlerinin demokrasiyi zayıflatıcı etkisini “rantiyer etki” (düşük vergi + yüksek harcama/patronaj), “baskı etkisi” (güvenlik aygıtının güçlendirilmesi) ve “modernleşme etkisi” (kaynağa dayalı büyümenin toplumda demokratikleşmeyi destekleyen dönüşümleri sınırlaması) gibi kanallar üzerinden tartışır.

Rantiyer devlet kuramı, devletin yalnızca otoriterleşme eğilimlerini değil, aynı zamanda kurumsal kapasiteyi ve kalkınma stratejilerini de açıklamaktadır. Rant gelirleri kısa vadede yüksek kamu harcamalarını ve refah transferlerini mümkün kılabilir; bu durum, toplumsal rıza üretimini dağıtım üzerinden kuran bir “refahçı otoriterlik” veya “patronaj devleti” biçimini besleyebilir (Ozyavuz vd., 2015). Ne var ki aynı mekanizma, uzun vadede vergi idaresinin gelişimini, bürokratik hesap verebilirliği ve üretken sektörlerin çeşitlenmesini sınırlayabilir; çünkü devletin mali sürdürülebilirliği, toplumun üretken kapasitesini artırmaktan ziyade dışsal gelir akışının devamına bağlanır. Bu nedenle rantiyer devlet, paradoksal biçimde hem mali bakımdan güçlü hem de ekonomik çeşitlenme ve kurumsal esneklik bakımından kırılgan bir yapı sergileyebilir.

Kavramsal düzeyde RST’nin merkezinde yer alan “rant”ın niteliği de açıklamanın yönünü belirler. Rant, genel iktisadi anlamıyla rekabetçi üretim sürecinden türemeyen, ayrıcalık, tekel, yeraltı kaynağı mülkiyeti veya dışsal ödemeler sayesinde elde edilen “kazanılmamış” (unearned) geliri ima eder. Rantiyer devlette bu gelirin “dışsal” olması, devletin mali kapasitesinin yurttaşların üretiminden değil uluslararası piyasalardan, yabancı firmalardan veya jeopolitik düzenlemelerden kaynaklanabileceği anlamına gelir. Bu nedenle RST, salt gelir büyüklüğüne değil, gelirin kaynağı ile toplumsal üretim ilişkileri arasındaki bağın kopukluğuna vurgu yapar. Rantın dışsal niteliği arttıkça, devletin ekonomi politikası da daha çok tahsis (allocation) sorununa indirgenebilir; siyasal rekabet ise programatik politikalar yerine dağıtım koalisyonları etrafında biçimlenebilir (Beblawi, 1990).

Bununla birlikte, RST’nin klasik uygulama alanı çoğunlukla hidrokarbon zengini ülkeler olduğu için teori zamanla “petrol = rentiyerlik” gibi indirgemeci bir okumaya maruz kalmıştır. Nitekim rentiyer devlet yaklaşımının kalıcılığına ilişkin güncel değerlendirmeler, “rant”ın biçim değiştirebileceğini, ancak rantın devlet-toplum ilişkilerindeki asimetrik yapıyı sürdürme potansiyelinin devam ettiğini ileri sürer. Bu durum, RST’nin günümüz küresel ekonomi politiğine uyarlanabilmesi açısından önemlidir.

ISBN NR. : 978-625-5962-81-2

RST'nin analitik iddiası, devletin toplumsal taleplerden bağımsızlaşmasının yalnızca vergi oranlarının düşmesiyle açıklanamayacağı yönünde derinleşmiştir. Vergi toplama, sadece gelir elde etme değil, aynı zamanda toplumun kayıt altına alınması, denetlenmesi ve yurttaş-devlet ilişkilerinin kurumsallaşması anlamına gelir. Bu nedenle, rent gelirlerinin yüksek olduğu ülkelerde vergi idaresinin gelişmemesi, kamu bürokrasisinin hesap verebilirlik normlarını da zayıflatabilir. Ross'un "rentiyer etki" tartışması, devletin düşük vergi ve yüksek harcama kombinasyonunu siyasal muhalefeti yumuşatmak için kullanabileceğini; bunun demokratik baskıları azalttığını öne sürer (Ross, 1999). Burada kritik nokta, devletin toplumu "vergilendiren" bir aktör olmaktan ziyade "ödüllendiren" bir aktöre dönüşmesidir; bu dönüşüm, yurttaşlığın hak-temelli taleplerini daha müşteri-patronaj ilişkilerine açık hâle getirebilir.

Bu çerçevede rantiyer devlet literatürü, "devlet kapasitesi" ile "hesap verebilirlik" arasındaki ilişkiyi yeniden düşünmeyi de gerektirir. Rantiyer devletler, özellikle güvenlik aygıtı, kamu istihdamı ve büyük ölçekli altyapı yatırımları üzerinden güçlü bir icra kapasitesi sergileyebilir. Ancak bu kapasite, toplumsal denetim mekanizmalarıyla dengelenmediğinde, kurumsal güç keyfîliğe ve seçici dağıtıma açık hâle gelebilir. Bir başka ifadeyle, rant gelirleri kurumları güçlendirebilir; fakat bu güçlenme, hukukun üstünlüğü ve şeffaflık gibi normatif kurumsallaşma alanlarında aynı sonucu üretmeyebilir. Bu ikilik, RST'nin "güçlü devlet-zayıf toplum" veya "tahsisçi devlet-programatik siyaset zayıflığı" gibi tanımlarıyla ilişkilendirilebilir ve teorinin yalnızca rejim tipine değil, yönetişim kalitesine de temas ettiğini gösterir (Abulof, 2017) .

Rentiyer devlet yaklaşımı, aynı zamanda siyasal meşruiyet üretiminin maddi temelleri üzerine bir tartışma sunar. Rant temelli gelirler, devletin toplumsal rıza üretimini vergilendirme karşılığında temsil ve hizmet sunma döngüsünden çıkarıp, doğrudan transferler ve kamu istihdamı gibi dağıtımcı araçlara kaydırabilir. Bu bağlamda meşruiyet, performans veya temsil yerine "dağıtım kapasitesi" üzerinden kurulur. Dağıtımın sürekliliği, ekonomik çeşitlenmenin sınırlı olduğu koşullarda daha da kritik hâle gelir (Ozyavuz vd., 2015); çünkü rant gelirinde yaşanacak düşüşler yalnızca ekonomik daralma yaratmakla kalmaz, aynı zamanda meşruiyet üretiminin dayandığı temel mekanizmayı da zayıflatır. Bu nedenle rantiyer devletler, fiyat dalgalanmalarına duyarlı ve toplumsal beklentileri yönetme konusunda kronik riskler taşıyan yapılardır.

Bu teorik çerçeve, Hindistan örneğine uygulanacak "neo-rantiyerlik" tartışması için iki önemli analitik dayanak sağlar. Birincisi, rantiyerliği belirleyen şeyin yalnızca doğal kaynak geliri değil, gelir kaynağı ile iç üretim/vergilendirme arasındaki bağın zayıflığı olduğu vurgusudur; bu, diaspora temelli dış gelirlerin veya küresel ağlardan gelen finansal akışların da benzer bir mali-siyasal etki yaratabileceği ihtimalini teorik olarak mümkün kılar. İkincisi, devletin toplumsal taleplerden bağımsızlaşması tezidir: eğer devletin siyasa tercihleri ve mali sürdürülebilirliği, içerideki geniş yurttaş kitlesinin vergisel katkısından ziyade dışsal akışlara (ve bu akışları mümkün kılan sınırlı elit ağlara) dayanıyorsa, temsil ve hesap verebilirliğin mimarisi kaçınılmaz biçimde dönüşür. Bu dönüşüm, klasik RST'nin mekanizmalarının birebir kopyası olmayabilir; ancak teorinin kavramsal çekirdeği olan "mali bağımlılık yapısının siyasal sonuçları" fikrini yeni bir bağlama taşımak için güçlü bir temel sunar (Malik, 2017).

ISBN NR. : 978-625-5962-81-2

Son olarak, RST'nin "klasik" bir teori olmasına rağmen güncelliğini koruması, büyük ölçüde bu teorinin tarihsel bağlamla sınırlı bir ülke grubu için değil, devletin gelir kompozisyonu ile siyasal düzen arasındaki genel ilişkiyi problemleştirmesinden kaynaklanmaktadır. Güncel literatürde, rantiyer devlet modelinin otomatik olarak otoriterlik ürettiği iddiası daha temkinli ele alınmakta; kurumlar, toplumsal bölünmeler, uluslararası sistemin baskıları ve ekonomik çeşitlenme kapasitesi gibi ara değişkenlerin önemine işaret edilmektedir. Buna rağmen, devletin toplumsal üretimle mali bağının gevşemesi durumunda siyasal pazarlığın doğasının değiştiği ve dağıtımcı mantığın siyasal alanı belirgin biçimde biçimlendirdiği yönündeki temel tez, hâlen açıklayıcı değer taşımaktadır. Bu nedenle RST, diaspora ve insan sermayesi gibi yeni rant biçimlerini tartışmaya dahil ederek "yeniden düşünülmeye" elverişli bir teorik zemin sunmaktadır.

3. HİNDİSTAN ÖRNEĞİ: DİASPORA KAYNAKLI NEO-RANTİYER DEVLET DİNAMİKLERİ

Hindistan örneği, RST'nin klasik varsayımlarını sınayan ve aynı zamanda teorinin genişletilmesine imkân tanıyan özgün bir vaka sunmaktadır. Doğal kaynak rantına dayalı klasik rantiyer devletlerden farklı olarak Hindistan, petrol veya doğal gaz gibi yüksek hacimli yeraltı kaynaklarına sahip olmamasına rağmen, küresel ölçekte dağılmış ve son derece örgütlü bir diaspora üzerinden istikrarlı, dışsal ve üretimle dolaylı ilişkili gelir akışları elde etmektedir. Bu durum, Hindistan'ın mali ve siyasal kapasitesinin yalnızca iç üretim ve vergilendirme mekanizmalarıyla değil, aynı zamanda ulus-aşırı insan sermayesi ağlarıyla da şekillendiğini göstermektedir. Bu bağlamda Hindistan, klasik anlamda bir rantiyer devlet olarak tanımlanamayacak olsa da, rantiyer devlet davranış kalıplarının diaspora temelli yeni bir biçimini üretmektedir.

Hindistan diasporası, sayısal büyüklüğü, coğrafi yayılımı ve ekonomik kapasitesi itibarıyla küresel ölçekte benzersizdir. Güncel tahminlere göre 18 milyonu aşan Hint kökenli nüfus, Kuzey Amerika, Avrupa, Körfez ülkeleri, Güneydoğu Asya ve Afrika'ya yayılmış durumdadır (Singh, 2022). Bu diaspora yalnızca düşük vasıflı iş gücünden oluşmamakta; aksine mühendisler, yazılım uzmanları, akademisyenler, girişimciler ve finans sektörü profesyonelleri gibi yüksek nitelikli insan sermayesini de içermektedir. Diasporanın bu heterojen yapısı, Hindistan'a yönelen dışsal gelirlerin hem nicelik hem de nitelik bakımından çeşitlenmesini mümkün kılmaktadır. Özellikle işçi dövizleri, Hindistan'ın döviz rezervleri ve ödemeler dengesi açısından kritik bir rol oynamakta; bu gelirler, birçok yıl boyunca doğrudan yabancı yatırımları ve dış yardımları aşan bir hacme ulaşmaktadır. RST bağlamında değerlendirildiğinde, bu tür gelirler klasik rant tanımıyla büyük ölçüde örtüşmektedir: gelirler ülke içinde üretilmemekte, dış aktörlerin faaliyetleri sonucu elde edilmekte ve devletin mali kapasitesini dolaylı olarak güçlendirmektedir.

Diaspora kaynaklı gelirlerin Hindistan siyasal ekonomisindeki etkisi yalnızca makroekonomik göstergelerle sınırlı değildir; bu gelirler, devletin politika önceliklerini ve toplumsal taleplerle kurduğu ilişkiyi de dönüştürmektedir. Klasik rantiyer devletlerde olduğu gibi, dışsal gelirlerin sürekliliği devletin iç vergilendirme baskısını kısmen hafifletebilmekte ve belirli sektörlerde toplumsal taleplerin politika yapım süreçleri üzerindeki etkisini sınırlayabilmektedir. Hindistan

ISBN NR. : 978-625-5962-81-2

özelinde bu durum, özellikle diaspora ile yoğun bağlara sahip sektörlerde ve eyaletlerde daha belirgin hâle gelmektedir.

Diasporanın Hindistan üzerindeki etkisi yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda siyasal ve stratejik boyutlar da içermektedir. Özellikle ABD, Birleşik Krallık ve Körfez ülkelerinde yaşayan Hint diasporası, lobicilik faaliyetleri ve siyasal ağlar aracılığıyla Hindistan'ın dış politika tercihlerinin şekillenmesinde dolaylı fakat etkili bir rol oynamaktadır (Kalkan, 2025). ABD–Hindistan ilişkilerinin son yirmi yılda derinleşmesinde, Hint kökenli Amerikalı profesyonellerin ve siyasetçilerin oynadığı rol bu bağlamda dikkat çekicidir. Bu durum, klasik RST literatüründe devletin dış aktörlerden elde ettiği "stratejik rant" kavramıyla örtüşmektedir; ancak burada rantın kaynağı devletlerarası anlaşmalardan ziyade diaspora ağları üzerinden üretilmektedir. Böylece diaspora, Hindistan'ın uluslararası sistemdeki konumunu güçlendiren ve devlete jeopolitik manevra alanı sağlayan bir rant üreticisine dönüşmektedir.

Bu noktada kritik olan husus, diaspora kaynaklı rantın devlet-toplum ilişkilerini nasıl yeniden yapılandırdığıdır. Klasik rantiyer devletlerde devletin toplumsal taleplerden görece bağımsızlaşması, petrol gelirlerinin yurttaşlardan vergi toplama ihtiyacını azaltmasıyla açıklanır. Hindistan'da ise durum daha karmaşıktır. Devlet hâlen geniş bir vergi tabanına sahiptir; ancak diaspora temelli gelirlerin ve küresel sermaye bağlantılarının önemi arttıkça, devletin belirli politika alanlarında iç toplumsal taleplerden ziyade dışsal aktörlerin beklentilerine daha duyarlı hâle geldiği görülmektedir. Özellikle bilgi teknolojileri, savunma sanayii, finans ve dış ticaret politikalarında diaspora elitlerinin ve küresel ağların etkisi belirgindir. Bu etki, demokratik mekanizmaları tamamen ortadan kaldırmasa da, politika yapım sürecinde elit yönlendirmesinin ağırlığını artırmaktadır.

Diaspora elitlerinin rolü, Hindistan'daki neo-rantiyer dinamiklerin anlaşılması açısından merkezi önemdedir. Klasik rantiyer devletlerde rantın üretimi ve dağıtımı sınırlı bir elit grup tarafından kontrol edilirken, Hindistan'da diaspora elitleri bu sürecin hem üretici hem de yönlendirici aktörleri hâline gelmiştir. Diaspora kaynaklı yatırımlar, teknoloji transferleri ve girişimcilik faaliyetleri, belirli şirketlerin, sektörlerin ve hatta bireylerin orantısız biçimde avantaj elde etmesine yol açabilmektedir (Biswas, 2023). Bu durum, rantın toplumun geneline eşit biçimde yayılmasından ziyade, küresel ağlara erişimi olan sınırlı bir kesimin lehine yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Böylece diaspora temelli rant, klasik RST'de vurgulanan "elit çıkar maksimizasyonu" mekanizmasını yeni bir bağlamda yeniden üretmektedir.

Bu bağlamda Hindistan'da gözlemlenen neo-rantiyer yapı, otoriterleşme ile değil; seçici politika yapımı, elit odaklı kalkınma ve bölgesel eşitsizliklerin derinleşmesi ile kendini göstermektedir. Devlet, diaspora ile kurduğu ilişkiler sayesinde küresel ekonomiye daha güçlü biçimde entegre olurken, bu entegrasyonun maliyetleri ve getirileri toplumun farklı kesimleri arasında eşit biçimde dağılmamaktadır. Kırsal nüfus, kayıt dışı sektörlerde çalışanlar ve küresel ağlara erişimi sınırlı gruplar, diaspora rantının dolaylı etkilerinden daha az fayda sağlamaktadır. Bu durum, klasik rantiyer devlet literatüründe vurgulanan "dağıtımcı siyaset" ile "toplumsal eşitsizlik" arasındaki ilişkiyi çağdaş bir bağlamda yeniden gündeme getirmektedir.

Hindistan örneğinde neo-rantiyer dinamiklerin bir diğer boyutu, devletin diaspora ile kurduğu karşılıklı bağımlılık ilişkisidir. Devlet, diaspora kaynaklı gelirleri ve etki kanallarını ekonomik

ISBN NR. : 978-625-5962-81-2

büyüme ve küresel güç projeksiyonu için stratejik bir araç olarak görürken; diaspora da devletin sağladığı düzenleyici çerçeve, vatandaşlık politikaları ve sembolik tanınma üzerinden kendi çıkarlarını maksimize etmektedir (Dwivedi, 2011). Bu karşılıklı bağımlılık, devletin politika alanını tamamen serbestleştirmemekte; aksine belirli diaspora taleplerine duyarlı, seçici ve esnek bir yönetişim modeli ortaya çıkarmaktadır. Bu durum, RST'nin devletin mali bağımsızlığı arttıkça toplumsal denetimden uzaklaşacağı yönündeki temel varsayımıyla örtüşen, ancak daha karmaşık ve çok katmanlı bir örüntü sunmaktadır.

Sonuç olarak Hindistan, klasik anlamda bir rantiyer devlet olmamakla birlikte, diaspora temelli dışsal gelirler, elit yönlendirmesi ve seçici politika yapımı üzerinden neo-rantiyer bir siyasal ekonomi mantığı üretmektedir. Bu mantık, RST'nin yalnızca doğal kaynaklara dayalı bir analiz çerçevesi olarak değil, devletin mali bağımlılık yapısı ile siyasal karar alma süreçleri arasındaki ilişkiyi açıklayan daha geniş bir teori olarak yeniden düşünülmesini mümkün kılmaktadır. Hindistan örneği, rantın kaynağının değişmiş olmasına rağmen, rantiyer davranış kalıplarının ve devlet-toplum asimetrilerinin günümüz küresel koşullarında da varlığını sürdürebildiğini göstermektedir. Bu bulgu, bir sonraki bölümde geliştirilecek olan eleştirel neo-rantiyer devlet modelinin ampirik temelini oluşturmaktadır.

4. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışma, RST klasik varsayımlarını, küreselleşme sonrası dönemde ortaya çıkan yeni ekonomik ve siyasal dinamikler ışığında değerlendirmeyi amaçlamıştır. RST, tarihsel olarak devletlerin dışsal ve üretimle doğrudan ilişkisi olmayan gelir kaynaklarına bağımlılığının, devlet-toplum ilişkilerini nasıl dönüştürdüğünü açıklamak üzere geliştirilmiş güçlü bir teorik çerçeve sunmuştur. Özellikle petrol ve doğal kaynak gelirlerine dayalı Ortadoğu devletleri bağlamında, vergi–temsiliyet ilişkisi, dağıtımcı siyaset ve otoriterleşme eğilimleri arasındaki bağları açıklamada önemli bir analitik değer üretmiştir. Bununla birlikte, teorinin doğal kaynak merkezli tarihsel bağlama sıkı biçimde bağlı olması, günümüz küresel siyasal ekonomisinde ortaya çıkan yeni rant biçimlerini açıklamakta yetersiz kalmasına yol açmıştır. Bu çalışma, söz konusu sınırlılıktan hareketle, rantın kaynağındaki dönüşümü ve bu dönüşümün siyasal sonuçlarını eleştirel bir perspektifle ele almıştır.

Çalışmanın temel iddiası, rantın yalnızca doğal kaynaklardan değil; diaspora ağları, ulus-aşırı insan sermayesi hareketliliği, DYY, bilgi ekonomisi ve küresel bağlantılar üzerinden de üretilebileceğidir. Bu bağlamda çalışma, klasik RST'nin kavramsal çekirdeğini koruyarak, rantın üretim ve dağıtım biçimlerinin değiştiği güncel koşullara uyarlanmasını önermektedir. Diaspora temelli dışsal gelirler, devletin mali kapasitesini güçlendirmekte; ancak bu güçlenme, toplumsal taleplerle kurulan ilişkinin niteliğini dönüştürmekte ve belirli elit grupların politika yapım süreçleri üzerindeki etkisini artırmaktadır. Bu mekanizma, klasik rantiyer devletlerde gözlemlenen "toplumdan görece bağımsızlaşma" olgusunun, çağdaş bir versiyonunu üretmektedir.

Hindistan örneği, bu teorik tartışmanın somutlaştırılması açısından kritik bir vaka sunmuştur. Hindistan, petrol veya doğal gaz gibi klasik rant kaynaklarına sahip olmamasına rağmen, dünyanın en büyük ve en örgütlü diasporalarından biri aracılığıyla istikrarlı, dışsal ve üretimle dolaylı ilişkili gelir akışları elde etmektedir. Diaspora kaynaklı yatırımlar, teknoloji transferleri

ISBN NR. : 978-625-5962-81-2

ve lobicilik faaliyetleri, Hindistan'ın hem ekonomik büyüme stratejilerini hem de dış politika yönelimlerini belirgin biçimde etkilemektedir. Bu durum, Hindistan'ı klasik anlamda bir rantiyer devlet hâline getirmemekte; ancak rantiyer devlet davranış kalıplarının diaspora temelli yeni bir biçimini üretmektedir. Dolayısıyla Hindistan örneği, RST'nin daha geniş bir rant kavramsallaştırmasıyla yeniden ele alınabileceğini göstermektedir.

Eleştirel neo-rantiyer devlet modeli, rantın kaynağındaki dönüşümü, rant üreticisi aktörlerin çeşitlenmesini ve siyasal sonuçların yeniden ölçeklenmesini birlikte ele almaktadır. Klasik RST'de devlet rantın hem üreticisi hem de dağıtıcısı konumundayken, neo-rantiyer modelde rantın üretimi büyük ölçüde devlet dışı aktörler (özellikle diaspora elitleri ve küresel ağlar) tarafından gerçekleştirilmektedir. Devlet ise bu rantı yöneten, düzenleyen ve belirli aktörlere kanalize eden bir role bürünmektedir. Bu durum, devletin mali ve siyasal kapasitesinin mutlak değil; seçici, sektörel ve karşılıklı bağımlılıklara dayalı bir nitelik kazandığını göstermektedir.

Eleştirel neo-rantiyer yaklaşım, rantiyer devlet tartışmasını yalnızca otoriterlik–demokrasi ikiliğine indirgemekten de kaçınmaktadır. Çalışma, rantın varlığını otomatik olarak siyasal başarısızlık veya demokratik gerileme göstergesi olarak değerlendirmemekte; bunun yerine rantın kimler tarafından üretildiği, kimlere dağıtıldığı ve hangi politika alanlarında etkili olduğu sorularına odaklanmaktadır. Bu perspektif, neo-rantiyer yapılarda demokrasinin biçimsel olarak varlığını sürdürebileceğini; ancak karar alma süreçlerinde elit yönlendirmesinin ve asimetrik temsilin güçlenebileceğini göstermektedir. Böylece çalışma, RST literatürüne daha nüanslı ve bağlamsal bir okuma kazandırmaktadır.

Diaspora, çoğu zaman kültürel kimlik, göç veya yumuşak güç çerçevesinde ele alınırken; bu çalışma diasporayı rant üretim süreçlerinin merkezinde konumlandırarak, onu siyasal ekonomi literatürüne daha doğrudan bağlamaktadır. Diaspora temelli rantların devlet-toplum ilişkilerini nasıl dönüştürdüğü, eşitsizlikleri nasıl yeniden ürettiği ve dış politika davranışlarını nasıl şekillendirdiği, ileride yapılacak karşılaştırmalı çalışmalar için verimli bir analitik zemin sunmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma, RST'nin günümüz küresel siyasal ekonomisinde hâlen açıklayıcı bir potansiyele sahip olduğunu; ancak bu potansiyelin, rantın kaynağındaki dönüşüm dikkate alınmadan kullanılamayacağını savunmaktadır. Diaspora, insan sermayesi ve küresel ağlar üzerinden üretilen yeni rant biçimleri, devlet-toplum ilişkilerini yeniden şekillendirmekte ve klasik teorilerin güncellenmesini zorunlu kılmaktadır. Eleştirel neo-rantiyer devlet modeli, bu güncelleme için kavramsal bir çerçeve sunmakta ve RST literatürünü çağdaş siyasal ekonomi tartışmalarıyla buluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

Abulof, U. (2017). 'Can't buy me legitimacy': The elusive stability of Mideast rentier regimes. *Journal of International Relations and Development*, *20*(1), 55-79. https://doi.org/10.1057/jird.2014.32

Altunışık, M. B. (2014). Rentier State Theory and the Arab Uprisings: An Appraisal. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, *11*(42), 75-91. https://doi.org/10.33458/uidergisi.553301

Beblawi, H. (1990). The Rentier State in the Arab World. İçinde *The Arab State*. Routledge.

Beblawi, H., & Luciani, G. (Ed.). (2015). *The Rentier State*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315684864

Biswas, B. (2023). (Re)imagining the idea of India: Contestations about Hindutva among the Indian American diaspora. *Nations and Nationalism*, *29*(3), 1112-1124. https://doi.org/10.1111/nana.12905

Dwivedi, M. (2011). Indian Diaspora in the United States: Issues and Perspectives. *IMDS Working Paper Series*, *40*(42), 1-13.

Kalkan, D. (2025). Bir Yumuşak Güç Örneği Olarak Körfez Ülkelerinde Hint Diasproası. *Düşünce Dünyasında Türkiz*, *16*(1), 87-117. https://doi.org/10.59281/turkiz.1653235

Luciani, G. (1990). Allocation vs. Production States: A Theoretical Framework. İçinde *The Arab State*. Routledge.

Mahdavy, H. (1970). The Patterns and Problems of Economic Development in Rentier States: The Case of Iran. İçinde *Studies in the Economic History of the Middle East*. Routledge.

Malik, A. (2017). Rethinking the Rentier Curse. *International Development Policy | Revue internationale de politique de développement*, *7*, Article 7. https://doi.org/10.4000/poldev.2266

Ozyavuz, A., Schmid, D., Institut Francais des Relations Internationales - Ifri, 27 rue de la Procession, & Ifri-Bruxelles, R. M.-T. (2015). *Persistence and Evolutions of the Rentier State Model in Gulf Countries* (No. INIS-FR--17-0181). Institut Francais des Relations Internationales - Ifri, 27 rue de la Procession, 75740 Paris Cedex 15 (France). https://inis.iaea.org/records/nmt5x-c9c24

Ross, M. L. (1999). The Political Economy of the Resource Curse. *World Politics*, *51*(2), 297-322.

Ross, M. L. (2001). Does Oil Hinder Democracy? *World Politics*, *53*(3), 325-361. https://doi.org/10.1353/wp.2001.0011

Singh, R. (2022, Mart 9). *Origin of World's Largest Migrant Population, India Seeks to Leverage Immigration*. migrationpolicy.org. https://www.migrationpolicy.org/article/india-migration-country-profile